

Rapport från inspektion den 6 oktober 2022 av Södertörns Överförmyndarnämnd

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Stockholms län (Länsstyrelsen) kritiserar Södertörns Överförmyndarnämnd (nämnden) på följande punkter:

- Långa handläggningstider för granskning av årsräkningar.
- Bristfällig hantering av dödsbo med omyndig dödsbodelägare.

Inledning

Inspektionen har skett genom ett platsbesök på nämndens kansli den 6 oktober 2022. Inspektionen genomfördes genom att Länsstyrelsen inledningsvis granskade nämndens aktregister. Vid tillsynsbesöket granskades 32 akter. Se bilaga med information om vilka akter som har granskats.

Nämnden fick möjlighet att yttra sig över ett utkast av rapporten som Länsstyrelsen skickade ut den 15 februari 2023. Efterföljande sammanträde hölls den 9 mars 2023. På sammanträdet deltog Niklas Näslund och Fredrik Fahlander från kansliet. Från nämnden deltog Yvonne Berglund och Göran Hallberg och från Länsstyrelsen deltog Anton Tysklind och Lotta Reimers.

Om Länsstyrelsen funnit anledning att kommentera nämndens handläggning tas det upp i rapporten.

Uppföljning av föregående rapport

I rapporten från föregående inspektion (dnr 71712-21) riktade Länsstyrelsen kritik mot nämnden på följande punkter:

- Långa handläggningstider för granskning av årsräkningar.
- Långa handläggningstider för rekrytering av ställföreträdare i ärenden under uppbyggnad.

- Saknas motivering av beslut fattade av nämnden vid sammanträde.
- Bristfällig handläggning och tillsyn i förmynderskap vid vård av rätt i dödsbo.
- Bristfällig handläggning av överklagande.
- Ingen omprövning av ett förvaltarskap.

Vid förevarande inspektion följde Länsstyrelsen särskilt upp nämndens handläggningstider för årsräkningar.

Aktgranskning med kritik

Långa handläggningstider för granskning av årsräkningar

Sammanfattning av granskningen

I ärende 16089 gällande ett godmanskap noterade Länsstyrelsen följande. Årsräkningen för år 2020 inkom till nämnden den 23 mars 2021. Den 6 april 2021 inkom kompletterande handlingar till årsräkningen. Nämnden påbörjade granskningen av årsräkningen den 4 november 2021 genom att begära in uppgifter från en av bankerna huvudmannen är kund hos. Den 18 november 2021 begärde nämnden in uppgifter från en annan bank där huvudmannen är kund. Den 1 december 2021 begärde nämnden in kompletterande uppgifter från gode mannen. Svar från gode mannen inkom den 14 december 2021. Den 15 december 2021 skickade nämnden en begäran om yttrande inför granskning av årsräkning med anmärkning till gode mannen. Gode mannen inkom med yttrande över eventuell anmärkning den 21 december 2021. Årsräkningen granskades med anmärkning den 7 mars 2022.

I ärende 14571p1 och 14571p2 kom årsräkningarna för år 2020 in den 5 mars 2021. Den 21 september 2021 påbörjades granskningen av årsräkningarna genom att nämnden begärde komplettering från den särskilt förordnade vårdnadshavaren i ärendet. Årsräkningarna granskades utan anmärkning den 21 december.

I akt 7 kom årsräkningen för år 2020 in den 3 mars 2021. Granskningen påbörjades den 8 november 2021 då nämnden begärde in handlingar från huvudmannens bank. De begärda handlingarna inkom den 30 november 2021. En ny begäran skickades till banken den 6 december 2021. Den 27 december 2021 kom begärda handlingar in från banken. Samma dag, den 27 december 2021, granskades årsräkningen utan anmärkning.

I akt 14789 kom årsräkningen för år 2020 in den 15 mars 2021. Den 3 november 2021 begärde nämnden in en ny underskrift på årsräkningen. Undertecknad årsräkning inkom till nämnden den 21 december 2021 och granskades utan anmärkning den 28 december 2021.

I akt 14896 kom årsräkningen för år 2020 in den 16 mars 2021. Granskningen av årsräkningen påbörjades i november 2021 och årsräkningen granskades färdigt den 29 december 2021.

Inför inspektion bad Länsstyrelsen nämnden om uppgifter gällande årsräkningar för år 2020. Nämnden uppgav då att 67 % av årsräkningarna för år 2020 var granskade den 1 oktober 2021 och att den sista årsräkningen för år 2020 granskades färdigt den 20 maj 2022. Motsvarande siffra föregående år var 65 %. Vid sammanträdet framförde nämnden att omfattande åtgärder vidtagits för att komma till rätta med granskningstiderna av årsräkningar och att granskningen av årsräkningar avseende år 2022 går i en bra takt.

Länsstyrelsens bedömning

Regeln i 9 § förvaltningslagen (2017:900) (FL) om snabb och enkel handläggning ska vara vägledande i samtliga ärenden hos överförmyndaren. En snabb handläggning hos överförmyndaren är av rättssäkerhetsskäl viktig för den enskilde som annars kan riskera att hans personliga eller ekonomiska förhållanden försämras.

Justitieombudsmannen har i ett beslut (dnr 5172-2008) anfört följande.

Av utredningen framgår följande. Göran F. gav den 27 februari 2008 in en årsräkning avseende 2007 för granskning till överförmyndaren. Den 17 juli 2008 förelades Göran F. att inkomma med kompletteringar. Granskningen av årsräkningen var slutförd den 8 oktober 2008. Den tid som gick åt för att granska årsräkningen uppgick således till drygt sju månader. Föreläggande om att komplettera årsräkningen skickades först nästan fem månader efter det att årsräkningen hade getts in. Överförmyndaren kan enligt min bedömning inte undgå kritik för långsam handläggning av Göran F:s årsräkning.

Länsstyrelsen kan konstatera att nämndens handläggning gällande granskning av årsräkningar blivit något bättre under granskningsåret 2021. Det är dock fortfarande 33 % av det totala antalet årsräkningar som inte granskats innan 1 oktober. I de sex redovisade akterna har granskningen tagit särskilt lång tid. Länsstyrelsen riktar därför fortsatt kritik mot nämnden för granskningstider av årsräkningar. Länsstyrelsen ser dock positivt på de åtgärder som vidtagits för att komma tillrätta med granskningstiderna.

Medförmyndare

Sammanfattning av granskningen

I akt 16865 gällande ett förmynderskap noterade Länsstyrelsen följande. Barnets mamma är ensam legal förmyndare efter att barnets pappa avlidit. Den 11 april 2022 förordnade tingsrätten en medförmyndare för barnet. Av rättens beslut framgår det att förmyndaren inte lämpligen kan handha förmynderskapet ensam och att en medförmyndare därför skulle förordnas enligt 10 kap. 8 § föräldrabalken, FB. I beslutet skrev inte tingsrätten om medförmyndaren ensam skulle handha barnets ekonomi.

Efter tingsrättens förordnande begärde nämnden in en tillgångsförteckning från medförmyndaren. Medförmyndaren tog inom kort kontakt med nämnden för att meddela att det var svårt att få in en underskrift från förmyndaren. Nämnden meddelade då att det skulle räcka med medförmyndarens underskrift på förteckningen. Förteckningen undertecknades av medförmyndaren och granskades utan anmärkning den 18 maj 2022.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt 10 kap. 8 § FB ska en medförmyndare förordnas om den eller de som på grund av lag ska vara förmyndare inte lämpligen kan handha uppdraget på egen hand.

Huvudregeln, som uttrycks i 12 kap. 12 § FB, är att om en persons egendom skall förvaltas av fler en förmyndare skall dessa utöva förvaltningen gemensamt. I samband med förordnandet kan rätten meddela att en förmyndare ensam ska handha förvaltningen. I förekommande fall har rätten inte meddelat något sådant beslut, varför förmyndaren och medförmyndaren ska förvalta egendomen gemensamt. Förteckningen borde således ha undertecknats av både förmyndaren och medförmyndaren.

Länsstyrelsen anser att nämnden brustit i sin handläggning av förmynderskapet i denna del och riktar därför viss kritik mot nämnden

Aktgranskning utan kritik

Uppföljning av dödsbo och fastighetsköp

Sammanfattning av granskningen

I akt 17136 avseende ett förmynderskap noterade Länsstyrelsen följande.

Barnets pappa avled år 2015 och barnet var då ensam dödsbodeläggare efter pappan. Barnets mamma är sedan dess ensam förmyndare. Ärendet

kom in till nämnden från en annan överförmyndare den 4 november 2021.

Den tidigare överförmyndaren hade i juni 2021 förordnat en god man enligt 11 kap. 2 § FB med uppdrag att bevaka rätt vid försäljning av bostadsrätt och köp av fastighet. Av akten framgår att mamman i maj 2021 köpt en fastighet. På fråga från tidigare överförmyndaren uppgav mamman att hon genomfört köpet med hjälp av försäljningen av bostadsrätten, som barnet ägde till hälften. På köpekontraktet anges dock enbart mammans namn, barnet står inte angiven som delägare. Den tidigare överförmyndaren hade samtyckt till försäljningen av bostadsrätten i oktober 2021.

Den 16 november 2021 kom en ansökan om nämndens samtycke till köp av fastighet in till nämnden. I telefonsamtal med nämnden den 17 november 2021 meddelade förmyndaren att hon avsåg att skicka in ett gåvobrev avseende den nyinköpta fastigheten där barnet erhåller en del av fastigheten. Detta enligt rekommendation från den tidigare överförmyndaren.

Enligt tjänsteanteckning upprättad den 15 december 2021 framgår följande. Dödsboets, och därmed barnets, andel av överskottet av försäljningen av bostadsrätten uppgår till 977 472 kr. Mamman avser att ge barnet 20 % av den inköpta fastigheten i gåva. Av tidigare inskickat köpekontrakt uppgick köpeskillingen för fastigheten till 5 300 000 kr. 20 % av detta är 1 060 000 kr. Nämnden noterar i tjänsteanteckningen att samtycke kan lämnas till gåvan då barnet får ut mer än värdet av andelen av bostadsrätten.

Nämnden hade begärt in redovisning efter bostadsrättsförsäljningen eller dokument som bekräftar att barnet äger en del av den inköpta fastigheten från förmyndaren och påmint henne flera gånger under år 2022. Vid tiden för Länsstyrelsens inspektion hade inte alla begärda handlingar inkommit. Förmyndaren har dock uppgett att dödsboets konton är avslutade sedan en tid tillbaka.

Länsstyrelsens bedömning

När ärendet inkommit till nämnden har den tidigare överförmyndaren redan samtyckt till försäljning av bostadsrätt och kontona i dödsboet uppgav vara avslutade. Enligt 13 kap. 10 § 1 st 1 p FB ska nämnden samtycka till ett köp av fastighet som förmyndaren gör med hjälp av barnets pengar. Fram till att bevis inkommer att barnet äger en del av fastigheten kan nämnden inte säkerställa att barnets tillgångar faktiskt tillfallit barnet och är trygga. Det är därför viktigt att nämnden får in handlingar som visar ägarförhållandena.

Enligt 11 kap. 2 § 3 st. FB ska en god man bland annat förordnas om den som har förmyndare har en angelägenhet där dennes intressen strider mot förmyndarens. Om inte en god man förordnas och förmyndaren företar rättshandlingen för en omyndiges räkning blir handlingen visserligen inte ogiltig, men skadeståndsskyldighet kan inträda för förmyndaren om denne åsidosatt sin plikt att tillvarata den omyndiges intressen. Om god man förordnas är denne dock ensam behörig att företa rättshandlingen. (Se Walin & Vängby, Föräldrabalken, kommentaren till 11 kap. 2 §). Att en förmyndare förvärvar en fastighet som delvis finansieras av sitt barns pengar innebär en rättshandling som kan innebära motstridiga intressen. Nämnden bör därför ta ställning till huruvida en tillfällig god man enligt 11 kap. 2 § FB bör förordnas för att tillvarata barnets intresse i ärendet.

Länsstyrelsen kommer att följa upp ärendet vid nästa inspektion.

Otydlig diarieföring

Sammanfattning av granskningen

I flera akter, bland annat akt 15988 och 17965 noterade Länsstyrelsen följande. I akt 15988 hade nämnden begärt in komplettering av årsräkning och registrerat denna som "UT Granskning – KOMPL av ÅrsR SlutR TillgF RedoG till STF". I akt 17965 är ett beslut om nämndens samtycke till fastighetsförsäljning registrerad som "UT: beslut – följbrev angående redov – Försäljning Köp Gåva Pantsättning Lån br fastighet". Denna typ av diarieföring har påträffats i flera akter. I sitt remissvar förklarade nämnden att anledningen till förkortningarna är att vissa mallar till brev har variationer på text och att handläggaren inför utskick ska radera de delar som inte avser precis det brev som skickas.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt huvudregeln i 5 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) (OSL), ska allmän handling, när den kommit in till eller upprättats hos myndighet, utan dröjsmål registreras. Enligt 5 kap. 2 § OSL ska det av registreringen framgå *datum* då handlingen kom in eller upprättades och *diarienummer* eller annan beteckning som har åsatts handlingen samt i förekommande fall *från vem* handlingen har kommit in eller *till vem* den har expedierats och i korthet *vad handlingen rör*.

Länsstyrelsen vill understryka vikten av att inkomna och upprättade handlingar diaries på ett korrekt sätt så att det tydligt framgår vad handlingen avser.

Lämplighetsbedömning av god man

Sammanfattning av granskningen

I akt 16308 gällande ett förmynderskap noterade Länsstyrelsen följande. Barnets förmyndare ansökte om nämndens samtycke till att ge bort 50 % av en fastighet till barnet. Då det är fråga om en rättshandling mellan förmyndare och omyndig tillsätts en god man enligt 11 kap. 2 § FB. Som god man förordnades förmyndarens syster.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt 11 kap. 12 § FB ska den som utses till god man vara en rättrådig, erfaren och i övrigt lämplig person. Av förarbetena framgår att ställföreträdaren, utöver att vara allmänt lämplig, även ska bedömas lämplig för det aktuella uppdraget. Det är viktigt att överförmyndaren gör en aktiv efterforskning i samband med lämplighetsprövningen. Hur omfattande en sådan kontroll ska vara får avgöras från fall till fall. Se prop. 2013/14:225 s. 44.

Gode män förordnas enligt 11 kap. 2 och 3 §§ FB för att företräda enskilda som på grund av motstridiga intressen eller att de inte kan företräda sig själva, behöver hjälp med att bevaka sina rättigheter.

Även om en person inte är förbjuden att företräda den enskilde utifrån vad som föreskrivs i lag kan personen vara olämplig för ett uppdrag. I förekommande ärenden har de som förordnats till gode män antingen haft ett visst intresse i rättshandlingens utfall eller varit direkt närstående till en person med ett direkt intresse i rättshandlingens utfall.

Länsstyrelsen vill därför understryka vikten av att göra erforderliga lämplighetsbedömningar i varje enskilt fall.

Särskild förvaltning

Sammanfattning av granskningen

I akt 16999 avseende ett förmynderskap noterade Länsstyrelsen följande. Barnet var delägare i ett dödsbo som skiftades under år 2021. För att bevaka barnets rätt i dödsboet var en god man förordnad enligt 11 kap. 2 § FB. Enligt testamente skulle barnets arv stå under särskild förvaltning och en särskild förvaltare var angiven i testamentet. Trots detta begärde nämnden in underlag som visade att arvet satts in på ett överförmyndarspärtrat konto efter att dödsboet skiftats. Vid tiden för Länsstyrelsens inspektion var den tillfälligt förordnade gode mannen ännu inte entledigad.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt 12 kap. 1 § FB ska förmyndare förvalta omyndigas tillgångar och företräda dem i angelägenheter som rör tillgångarna. Detta gäller dock inte i fråga om bland annat tillgångar den omyndige förvärvat genom testamente med villkor att egendomen ska stå under förvaltning av någon annan än förmyndaren, utan bestämmanderätt för förmyndaren, och med angivande av vem som ska utöva förvaltningen (särskild förvaltning). Tillgångar under särskild förvaltning faller således utanför föräldrabalkens regler för överförmyndarens tillsyn.

Länsstyrelsen anser att nämnden skulle ha uppmärksammat att testamentet uppgav att barnets tillgångar skulle försättas under särskild förvaltning och agerat därefter. Nämnden uppmanas därför att se över sina rutiner i detta avseende.

Övrigt

Inget att notera

Rapporten har upprättats av Anton Tysklind och Lotta Reimers

Bilaga:

Granskade akter

Kopia till:

Överförmyndarnämnden

Kommunfullmäktige i Botkyrka, Salem, Haninge, Huddinge,
Nynäshamn och Tyresö.

Kommunstyrelsen i Botkyrka, Salem, Haninge, Huddinge, Nynäshamn
och Tyresö kommuner.

Kommunrevisorerna i Botkyrka, Salem, Haninge, Huddinge,
Nynäshamn och Tyresö.